

UDK: 37.013.43-053.66(047.31)

Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 15. 7. 2010.

Prihvaćeno : 24. 10. 2010.

POVEZANOST RAZREDNOG OZRAČJA I INTERKULTURALNE OSJETLJIVOSTI

doc. dr. sc. Marko JURČIĆ
Irena MATEŠIĆ, magistra pedagogije

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za pedagogije
mpustike@gmail.com

Sažetak: U složenim i isprepletenim odnosima unutar škole učenici i njihovi učitelji, iako na različitim razinama, utječu na razvoj vlastitog razrednog ozračja i vlastitih interkulturalnih odnosa. Stvaraju pretpostavku za ugodno i podržavajuće razredno ozračje na temeljima uključenosti učenika u razrednu zajednicu, pridržavanja dogovorenih razrednih pravila i podjele odgovornosti. Nadalje, stvaraju vlastitu pretpostavku interkulturalnih odnosa na temeljima znanja i razvijanja sposobnosti primjene znanja o drukčijima, razredne komunikacije te interkulturalne osjetljivosti. U radu se donose rezultati istraživanja povezanosti razrednog ozračja i interkulturalne osjetljivosti. U tom kontekstu varijabla uključenost učenika u razrednu zajednicu pojmovno se i terminološki određuje kao jedan od temeljnih čimbenika razrednog ozračja, a interkulturalna osjetljivost kao jedan od temeljnih čimbenika interkulturalnih odnosa. Na uzorku od 156 učenika osmog razreda pokazalo se da ne postoji statistički značajna razlika u uključenosti učenika u razrednu zajednicu s obzirom na spol, postignuće u školi, stupanj obrazovanja roditelja te s obzirom na urbanost prebivališta. Također se pokazalo da postoji statistički značajna razlika u interkulturalnoj osjetljivosti s obzirom na spol ispitanika u interkulturalnoj osjetljivosti s obzirom na postignuće učenika u školi, na stupanj obrazovanja roditelja i na urbanost prebivališta.

Ključne riječi: razredno ozračje, interkulturalna osjetljivost, učenik, učitelj, škola

---

UVOD

Učenici i učitelji subjekti su oblikovanja ugodnoga i podržavajućeg razrednog ozračja i dobrih interkulturalnih odnosa, označitelji identiteta svoje razredne zajednice. Utemeljujući pomoć i potporu u učenikovu razvoju na temeljima ugodnog i podržavajućeg razrednog ozračja i dobrih interkulturalnih odnosa kroz interakcijsko-komunikacijske i kurikularne pristupe, učitelj na najdublji način potiče oblikovanje učenikova osobnog identiteta i spoznaju svijesti vlastite osobnosti.

Smisao učiteljeve pomoći i potpore nije samo u tome da svaki učenik razvija vlastitu sposobnost u učenju i da postiže uspjeh, pa bio on i najviši, nego i u tome da u različitim fazama života razvija odgovorno ponašanje prema sebi, suučenicima i odraslima. Drugim riječima, u razrednoj zajednici, uz primjerenu pomoć i potporu učitelja, učenici se osposobljuju za prihvaćanje međusobne različitosti (lokalne, mjesne, kvartovske, vjerske, nacionalne, etničke...) kako bi se osjećali dostojnim i ravnopravnim članovima razreda kojem pripadaju. U postupku razvoja razrednog ozračja i interkulturalnom odgoju i obrazovanju nužno se polazi od pretpostavke razvijanja odnosa – *sudjelovanja i uključivanja* – kako bi učenici naučili živjeti zajedno, razumjeti jedni druge i pomagati jedni drugima. Suradnički odnos u razrednoj zajednici pozitivno utječe na razvoj empatije te uključuje puno međusobno razumijevanje, objašnjavanje učinaka vlastitog ponašanja prema drugima, upućivanje na to kako učiniti druge sretnima svojim ljubaznim i velikodušnim ponašanjem. Empatija dopušta da se s drugima podijeli vlastito iskustvo, ona znači staviti se na mjesto drugoga. Učeniku je potrebno pomoći razviti svijest da se on ogleda u licima drugih učenika u razrednoj zajednici, da u njima nalazi potvrdu vlastite vrijednosti (Bognar i Matijević, 2002.). Razumjeti drugoga, shvaćati ga, pomoći mu, biti otvoren i osjetljiv za drugo i različito te biti sposoban snošljivo komunicirati to su temeljne komponente interkulturalne odgojnosti (Previšić, 2009.).

RAZREDNO OZRAČJE

Razredno ozračje čini ukupno stanje odnosa u razredu u vrijeme raznih nastavnih aktivnosti i značajke koje učenici i učitelji pripisuju “cjelini zbivanja u nastavi”, (Matijević 1994., Bošnjak, 1997.). U zajedničkom radu učenika i učitelja konstrukciju razrednoga ozračja čine njihovi pojedinačni i zajednički postupci i potpora, trud i napor, otvoreni, mješoviti i skriveni kurikulum, razredna pravila i zakoni većine, misli i osjećaji, strahovi od ispitivanja i ocjenjivanja i slično. Konstrukcija razrednoga ozračja ogleda se kao stvarnost razreda u kojoj, kroz aktivnu interakciju, participiraju učenici i učitelji. Snažan odnos između učitelja i učenika u razredu gradi sedam povezujućih navika teorije izbora: skrb, slušanje, podržavanje, sudjelovanje, ohrabrivanje, vjerovanje i prijateljstvo (Glasser, 2001.). Konstrukcija razrednoga ozračja temeljena na pokazivanju skrbi jednih prema drugima, na slušanju, podržavanju, ohrabrivanju i prijateljstvu te na sudjelovanju u raspravama i dogovorima vodi ugodnijem zajedničkom životu i radu u razrednoj zajednici. U tako konstruiranom razrednom ozračju kvaliteta međuodnosa podrazumijeva mijenjanje uloge učenika pojedinca i učitelja te učenika pojedinca i suučenika od učenikove “rubne uloge” do punog angažmana i pune odgovornosti za ukupan život i rad unutar razredne zajednice. Tako učenik

pojedinač uči skrbiti o drugima, podržavati, hrabriti i slušati druge, razgovarati i raspravljati s njima te se prema njima odgovorno ponašati. Dakle, kvaliteta razrednoga ozračja sastoji se od kompleksne i promjenjive konstelacije podražaja s karakterom cjeline, a uglavnom se odnosi na određeni skup obilježja koji učenici mogu doživjeti i koji potencijalno utječu na njihovo zadovoljstvo školom (Dreesmann, 1992.). Kada je razredno ozračje utemeljeno tako da ima obilježje ugone i međusobnog podržavanja, tada ono reducira, usmjerava, ublažava brojne negativne činitelje koji bi mogli voditi pojedine učenike u neodgovorno ponašanje prema drugima i prema školskim obvezama (Bouillet i Bijedić, 2007.). Drugim riječima, kada učenik osjeća da je prihvaćen od učitelja i suučenicâ, na razini međusobnog poštovanja, tada on razumije vrijednost poštovanja razrednih pravila, sudjeluje u planiranju nastavnih aktivnosti i slično (Sprott, 2004.), tada utjecaji i međuutjecaji u organizaciji i realizaciji nastavnog procesa, kao implikacije formalnih organizacija te kao poželjni uvjeti procesa odgajanja (Oswald i sur., 1989.), pokreću učenike na dodatno zalaganje u učenju i odgovornom ponašanju. Učeničovo zalaganje u učenju i odgovornom ponašanju stvara opušteno, srdačno i poticajno (sređeno) razredno ozračje (Kyriacou, 1997.). Primjerice, ako učitelj u razredu poučavanje provodi opušteno i opušteno rješava probleme na koje nailazi, to pomaže i učenicima da se opuste. Opuštenost pomaže učeniku u razvijanju znatiželje za nastavne aktivnosti. Srdačnost je učitelja važna; kod učenika izaziva osjećaj da mu je stalo do njih i do njihova učenja. Primjerice, kada se učitelj obrati učeniku srdačnim tonom, time će mu prenijeti osjećaj brige za njegovo učenje i odgovorno ponašanje. Poticaji učitelja navode učenike na izvršavanje zadataka koji se od njih očekuju i na rješavanje problema na koje nailaze.

Uključenost učenika u razrednu zajednicu

U svakom razdoblju odrastanja učenici su zaokupljeni sobom samima, svojom kulturom življenja, zbog čega se uslođuju međusobno u razrednoj zajednici. Ukupno viđenje sebe i viđenje suučenika razredne zajednice svakom učeniku predstavlja subjektivnu realnost koja može, ali i ne mora odgovarati razrednoj zajednici. Prihvaćenost od suučenicâ često ovisi o doživljaju sebe samoga unutar razredne zajednice i o doživljaju suučenika. Visok nesklad između doživljaja sebe i doživljaja suučenika razredne zajednice dovodi do unutarnje neravnoteže i nefunkcioniranja suradnje. Viđenje sebe unutar razredne zajednice kao pripadajućeg člana i onoga što ga razredna zajednica prihvaća ili odbacuje temelj je za prevladavanje izoliranosti od suučenika. Izoliranim učenicima važno je dati mogućnost da kažu svoje probleme, da se pokušaju u što većoj mjeri osloboditi negativnog mišljenja o suučenicima, da upoznaju sebe na način da dođu do nekih bitnih uvida u ono što čine, ili ne čine a trebali bi činiti za svoju razrednu zajednicu.

Učenici bi se trebali osjećati prihvaćenima od svojih suučenika i učitelja kako bi oni sami bili u stanju prihvaćati različitosti oko sebe (Rey-von Allmen, 2004.). To zahtijeva dijalog (pričanje i suprotstavljanje različitih mišljenja), ostvariv kao pedagoški zahvat i utemeljen na glavnim komponentama pravog dijaloga. Dijalog navodi učenika na objašnjenje osobnih ideja, stavova, mišljenja i na procjenu osobnog uratka, postignuća i ponašanja unutar razreda te pomaže pojedincu da jasno odredi vlastiti identitet. Svaki učenik ima pravo zadržati vlastiti identitet i nakon uklapanja u novu sredinu (Remy, 1990.).

Interkulturalni odnosi

U cilju razvoja interkulturalnih odnosa u školskom kontekstu, postoji potreba da se interkulturalno obrazovanje uvede u škole i uspostavi na razini škole, jer međunarodni sporazumi, konvencije i preporuke koje su prihvatili UNESCO, Vijeće Europe i Europska unija i koje treba ugraditi u nacionalne, školske i nastavne kurikulume usmjeravat će učenike na razvoj interkulturalnih odnosa (Prtljaga, 2008.). Interkulturalni odnosi u razredu temelje se na stjecanju znanja i razvijanju sposobnosti primjene znanja o drukčijima; komunikaciji i interakciji učenika; suradnji, međusobnoj pomoći, poštovanju, uvažavanju, prijateljstvu; prihvaćanju različitosti, uspoređivanju mišljenja, ideja i kultura; aktivnom razumijevanju obilježja različitih kultura; priznavanju prava drugima na posjedovanje kulturnoga identiteta; uspostavljanju pozitivnih odnosa razmjene i međusobnog bogaćenja odgovarajućim ponašanjima; razvijanju socijalne osjetljivosti i osjećaja za rješavanje socijalnih problema; razvijanju odnosa – sudjelovanja i uključivanja te na zadovoljstvu dimenzijama socijalnih odnosa (Jagić, 2006.; Hrvatić, 2007.; Piršl, 2007.; Previšić, 2009.). Učenik među suučenicima u razredu otkriva njihovu sličnost i razlike, provjerava i otkriva koliko im slični odnosno razlikuje se od njih. Otkrivene sličnosti podređene su interakciji. Interakcija je izvor snažne pedagoške motivacije u njihovu ponašanju, ona je bit interkulturalne aktivnosti. S obzirom na to da svaka akcija ima smisao samo za one koji su u nju uključeni, bitno je shvatiti interpretaciju značenja koje sudionici daju svom djelovanju. Pritom značenja ovise o kontekstu interakcije i tijekom interakcijskog procesa mogu se mijenjati i modificirati, dok na djelovanje pojedinca bitno utječe oblikovanje i mijenjanje pojma o sebi i drugima, kao i o cjelokupnoj situaciji u razrednoj zajednici. Osim definiranja situacije u razrednoj zajednici, interakcija polazi od analize načina na koji učenik interpretira ponašanje suučenika, kao i njihove interpretacije konteksta u kojem se interakcija odvija.

Interkulturalno učenje ne temelji se samo na postojanju svijesti o različitosti među učenicima ili samo na iskazivanju odgovarajućih stajališta prema „drukčijima“ u razredu nego na postojanju otvorenosti, poštovanju, priznavanju i prihvaćanju različitosti među učenicima. Tada je interkulturalna kompetencija učenika

njegova sposobnost iskazivanja navedenih osobina u interakciji s „drukčijima“, sposobnost usvajanja interkulturalnih stajališta, znanja i vještina u cilju boljeg međusobnog razumijevanja i poštovanja te vještine interpretiranja, otkrivanja i interakcije (Hrvatić i Piršl, 2007.). Interkulturalno učenje, u funkciji razvoja interkulturalnih kompetencija u kohezivnom školskom razredu, pomaže učeniku razviti interkulturalno stajalište utemeljeno na odsutnosti predrasuda u kontaktu sa suučenicima, na otvorenosti, radoznalosti i slično. Odnosno, priprema ga i osposobljuje za osobni i profesionalni stil života u kojem će različitost doživljavati kao vrijednost, razvijajući onu razinu tolerancije prema različitostima koja će im omogućiti djelovanje i interkulturalno komuniciranje. Interkulturalno znanje odnosi se na poznavanje suučeničke tradicije, običaja, vrijednosti te dijalektalne i regionalne jezične razlike i slično, a vještine se odnose na uspostavljanje i održavanje međusobnih odnosa, na komunikaciju, postizanje zajedničkog cilja i slično.

Učitelj u vođenju odgojno-obrazovnog procesa mora poticati uzajamno razumijevanje među učenicima, poštovanje, sporazumijevanje i ravnopravno surađivanje kao prevladavajuće odgojno-obrazovne vrijednosti, jer one pretpostavljaju sustavno osposobljivanje učenika za osjetljivost za druge. Razumije se, važno mjesto u razvoju interkulturalne osjetljivosti zauzima empatičnost, odnosno učenikova sposobnost razumijevanja suučenika i prepoznavanja njihovih potreba i interesa. No, život u razrednoj zajednici ne zahtijeva samo međusobnu empatičnost nego i kompromise, kako bi se izbjegli sukobi i prihatile različitosti. Bilo bi važno da učitelji poklanjaju pažnju upravo kulturalnoj osjetljivosti koja će zadovoljavati odgojne potrebe svakog učenika pojedinca, a kao odgojni efekt kod njih razvijati međusobno poštovanje, uvažavanje i pozitivan stav prema različitim obilježjima i kulturama umjesto predrasuda i stereotipa, koji najviše pogađaju upravo djecu manjinskih i osjetljivih skupina (Hrvatić i Sablić, 2008.). Interkulturalna osjetljivost podrazumijeva zajedničko djelovanje u okviru ostvarenja zajedničkog cilja, prije svega na ostvarenju međusobne interakcije učenika, gdje svaki pojedinac stječe i zauzima ravnopravan status unutar razredne zajednice, bez obzira na različitost bilo koje vrste. Općenito uzevši, različitosti koje dominiraju u razrednoj zajednici valja sagledavati kao značajan čimbenik za opće ponašanje učenika te kao ukupan zbroj razina odnosa, jer imaju ključno mjesto u uzajamnom djelovanju između učenika. Različitost, uz međusobno razumijevanje, poštovanje drukčijih stilova života, sporazumijevanje i ravnopravno surađivanje, jest osobno bogatstvo i bogatstvo razreda. Stoga, značajna je uloga učitelja u izgrađivanju snošljivih međuodnosa unutar razredne zajednice (Previšić, 2004.).

EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE

Cilj istraživanja

Cilj je istraživanja bio utvrditi povezanost uključenosti u razrednu zajednicu i interkulturalne osjetljivosti učenika s obzirom na spol, postignuće u školi, stupanj obrazovanja roditelja i urbanost prebivališta.

Zadaci istraživanja

1. Ispitati postoji li razlika u uključenosti učenika pojedinca u razrednu zajednicu s obzirom na spol, postignuće u školi, stupanj obrazovanja roditelja i urbanost prebivališta.

2. Ispitati postoji li razlika u interkulturalnoj osjetljivosti s obzirom na spol učenika, postignuće u školi, stupanj obrazovanja roditelja i urbanost prebivališta.

Hipoteze

H1: Očekuje se povezanost interkulturalne osjetljivosti i razrednog ozračja.

H2: Ne očekuje se statistički značajna razlika u uključenosti učenika pojedinca u razrednu zajednicu s obzirom na spol.

H3: a/ Očekuje se statistički značajna razlika u uključenosti učenika pojedinca u razrednu zajednicu s obzirom na postignuće u školi, b/ s obzirom na stupanj obrazovanja roditelja, c/ s obzirom na urbanost prebivališta.

H4: a/ Ne očekuje se statistički značajna razlika u interkulturalnoj osjetljivosti s obzirom na spol učenika, b/ s obzirom na urbanost prebivališta.

H5: a/ Očekuje se statistički značajna razlika u interkulturalnoj osjetljivosti s obzirom na postignuće u školi, b/ s obzirom na stupanj obrazovanja roditelja.

Osnovne varijable

Zavisne varijable: uključenost učenika pojedinca u razrednu zajednicu i interkulturalna osjetljivost.

Nezavisne varijable: spol učenika, postignuće u školi, stupanj obrazovanja roditelja i urbanost prebivališta.

Uzorak

Uzorak čini 156 učenika iz jedne prigradske i jedne gradske osnovne škole iz dviju županija. Broj je ispitanika iz gradske i prigradske škole izjednačen. S obzirom na spol, 39,70 posto dječaka i 60,30 posto djevojčica. Broj ispitanika s obzirom na opći uspjeh na kraju prošle školske godine: odličnih 26,90 posto, vrlo dobrih 36,50 posto, dobrih 35,90 posto i dovoljnih 0,60 posto (ponavljača nema). Prema obrazovnoj strukturi roditelja, na prvom je mjestu završena četverogodišnja srednja škola, zatim slijedi završena trogodišnja, visoka, osnovna škola, magisterij, nepotpuna osnovna škola i doktorat.

Instrument

Za potrebe ovog istraživanja izrađen je anketni list koji sadrži 50 varijabli. Varijable su oblikovane kao tvrdnje na skali od 1 do 5: a/ u potpunosti je tako; b/ uglavnom je tako; c/ ne mogu se odlučiti; d/ uglavnom nije tako; e/ uopće nije tako. Tvrdnje su zatvorenoga tipa (skala Likertova tipa).

OBRADA PODATAKA I RASPRAVA**Uključenost učenika pojedinca u razrednu zajednicu**

Tablica 1. Struktura faktora uključenosti učenika pojedinca u razrednu zajednicu

varijable	N	Aritmetička sredina		Standardna devijacija	Varijanca
		arit. sredina	pogreška art. sredine		
V1. Neki su moji prijatelji iz razreda i za vrijeme pauze sami.	156	3,40	,109	1,367	1,868
V5. U našem razredu svatko pokušava biti bolji od drugih.	156	2,74	,105	1,315	1,730
V8. Kad čujem svoje ime (za vrijeme nastave), odmah me obuzme tjeskoban osjećaj.	156	3,22	,116	1,443	2,081
V21. Većina učenika u našem razredu ima malo razumijevanja za osobne probleme drugih učenika.	156	2,58	,091	1,136	1,291
V22. Najvažniji su mi dobri međuodnosi u razredu.	156	1,76	,079	,984	,969
V25. U našem razredu teško je uhvatiti "priključak" s ostalim učenicima.	156	3,23	,088	1,095	1,198
V28. Ako netko od učenika u razredu doživi neuspjeh, onda većina učenika iskazuje razumijevanje i spremnost za pomoć.	156	2,76	,102	1,277	1,631
V29. Kad bi postojala mogućnost učiti negdje drugdje (npr. kod kuće), a da me samo ocjenjuju u školi, odmah bi se za to odlučio/odlučila.	156	2,64	,118	1,468	2,154
V30. Postoje dani kad najradije ne bih išao/išla u školu.	156	1,63	,091	1,131	1,280
V37. Kad nešto ne razumijem, većina se učenika trudi da mi pomogne.	156	2,66	,106	1,322	1,748
V38. U našem razredu brinemo jedni za druge, nema rugarja, ignoriranja i vrijeđanja.	156	3,07	,094	1,176	1,382
V41. Smatram da bih u školi bio/bila uspješniji/uspješnija kada se ne bih toliko plašio/plašila neprimjerenih reakcija drugih učenika.	156	3,24	,117	1,465	2,147
V44. Kad netko mnogo uči i radi za školu, kod nas je odmah označen kao "štreber".	156	2,54	,116	1,448	2,095

Na temelju činjenice da su faktorska opterećenja značajna (Tablica 1), imenujemo faktor *uključenost učenika pojedinca u razrednu zajednicu*. Faktorska su opterećenja iznad 0,30 i mogu nam poslužiti za interpretaciju faktora. Više od trećine njihove zajedničke varijance objašnjeno je imenovanim faktorom.

Tablica 2. Spol ispitanika i varijabla V22

V22						
Spol	a	b	c	d	e	N
M	26	23	5	4	4	62
Ž	51	32	8	2	1	94
Ukupno	77	55	13	6	5	156

Mjerni izrazi u Tablici 2 i Tablici 6 pokazuju da ne postoji statistički značajna razlika u uključenosti učenika pojedinca u razrednu zajednicu s obzirom na spol. Ne postoji statistički značajna razlika između spola ispitanika i varijable V22 ($p = 0,168$). H2 hipoteza, postavljena u obliku "Ne očekuje se statistički značajna razlika u uključenosti učenika pojedinca u razrednu zajednicu s obzirom na spol", potvrđena je.

Tablica 3. Opći uspjeh na kraju prošle školske godine i varijabla V1

V1						
Postignuće	a	b	c	d	e	N
dovoljan	0	0	0	1	0	1
dobar	6	16	5	12	17	56
vrlo dobar	6	10	5	20	16	57
odličan	6	7	2	21	6	42
Ukupno	18	33	12	54	39	156

Brojčane vrijednosti u Tablici 3 i Tablici 6 pokazuju da ne postoji statistički značajna razlika između učenikova postignuća u školi i varijable V1 ($p = 0,325$). Odnosno, H3.a hipoteza nije verificirana i pokazuje da ne postoji statistički značajna razlika u uključenosti učenika pojedinca u razrednu zajednicu s obzirom na postignuće u školi.

Tablica 4a.
Stupanj obrazovanja oca i V21

V21						
	a	B	c	d	e	N
Nepotpuna osnovna škola	1	1	1	0	0	3
Osnovna škola	3	6	4	4	1	18
Trogodišnja srednja škola	5	7	4	5	3	24
Četverogodišnja srednja škola	6	23	10	9	5	53
Viša	4	6	2	0	0	12
Visoka – VSS	3	9	6	3	1	22
Magisterij	1	1	3	1	0	6
Doktorat	0	2	1	0	0	3
Ne znam	3	4	5	3	0	15
Ukupno	26	59	36	25	10	156

Tablica 4b.
Stupanj obrazovanja majke i V38

V38						
	a	b	c	d	e	N
Nepotpuna osnovna škola	0	0	0	0	3	3
Osnovna škola	5	6	0	7	5	23
Trogodišnja srednja škola	3	4	4	4	7	22
Četverogodišnja srednja škola	9	11	6	7	10	43
Viša	2	4	0	7	4	17
Visoka – VSS	2	5	3	11	4	25
Magisterij	3	2	1	0	1	7
Doktorat	0	1	0	0	2	3
Ne znam	0	4	1	5	3	13
Ukupno	24	37	15	41	39	156

Na temelju podataka u Tablici 4a, Tablici 4b i Tablici 6 može se zaključiti da ne postoji statistički značajna razlika između stupnja obrazovanja oca i varijable V21 ($p = 0,941$), te između stupnja obrazovanja majke i varijable V38 ($p = 0,173$). H3.b hipoteza nije potvrđena, a postavljena je u obliku: "Očekuje se statistički značajna razlika u uključenosti učenika pojedinca u razrednu zajednicu s obzirom na stupanj obrazovanja roditelja".

Tablica 5. Tip škole i varijabla V28

V28						
Urbanost prebivališta	a	b	c	d	e	N
gradska	11	20	7	21	19	78
prigradska	13	17	8	20	20	78
Ukupno	24	37	15	41	39	156

Podaci u Tablici 5 i Tablici 6 pokazuju da H3.c hipoteza nije potvrđena, a postavljena je u obliku "Očekuje se statistički značajna razlika u uključenosti učenika pojedinca u razrednu zajednicu s obzirom na urbanost prebivališta". Ne postoji statistički značajna razlika između urbanosti prebivališta i varijable V28 ($p = 0,971$).

Tablica 6. Hi-kvadrat test

Varijabla		Vrijednost	df	Statistička značajnost
V22	Hi-kvadrat	6,456 ^a	4	0,168
V1	Hi-kvadrat	13,596 ^a	12	0,327
V21	Hi-kvadrat	20,560 ^a	32	0,941
V38	Hi-kvadrat	39,380 ^a	32	0,173
V28	Hi-kvadrat	,527 ^a	4	0,971

Interkulturalna osjetljivost

Tablica 7. Struktura faktora *interkulturalna osjetljivost*

varijable	N	Aritmetička sredina		Standardna devijacija	Varijanca
		arit. sredina	pogreška arit. sredine		
V2. Imam povjerenje prema onima koji su različiti od mene.	156	2,46	,095	1,183	1,399
V10. Kod nas su neki učenici stalno u svađi.	156	2,78	,108	1,347	1,814
V12. Bez dobrih interkulturalnih odnosa nema razredne kohezije.	156	2,21	,082	1,022	1,045
V16. U našem razredu cijene se izgrađena socijalna umijeća pojedinaca (sposobnost suradnje i timskoga rada, tolerancija, uljudnost i ljubaznost, sposobnost svladavanja konflikta).	156	2,38	,096	1,204	1,850
V27. Ako netko doživi priznanje za uspjeh, onda većina učenika dijeli radost uspjeha.	156	1,76	,079	,984	0,969
V32. Moguće je prijateljstvo s učenicima različite vjere ili nacije.	156	1,39	,067	,831	0,691
V39. U našem razredu na podršku se suučenika može vrlo malo računati.	156	3,28	,093	1,157	1,339
V42. Kad neki učenik ima osobni problem, rado se zauzimam da mu pomognem.	156	2,03	,078	,980	0,960
V47. Kad neki učenik dobiva bolje ocjene, svi su mu ostali zavidni.	156	2,85	,111	1,381	1,907

Na temelju devet varijabli, sa značajnim faktorskim opterećenjem (iznad 0,30) imenujemo faktor *interkulturalna osjetljivost*. Više od trećine njihove zajedničke varijance objašnjeno je faktorom interkulturalna osjetljivost.

Tablica 8. Spol ispitanika i varijabla V16

V16						
Spol	a	b	c	d	e	N
M	18	14	15	8	7	62
Ž	24	39	18	8	5	94
Ukupno	42	53	33	16	12	156

Mjerni izrazi u Tablici 8 i Tablici 12 pokazuju da postoji statistički značajna razlika u interkulturalnoj osjetljivosti s obzirom na spol ispitanika. Postoji statistički značajna razlika između spola ispitanika i varijable V16 ($p = 0,000$). Dakle, H4.a hipoteza nije potvrđena, postavljena u obliku: "Ne očekuje se statistički značajna razlika u interkulturalnoj osjetljivosti s obzirom na spol učenika". Djevojčice, u odnosu na dječake, u većem postotku cijene izgrađena socijalna umijeća suučenika. Naime, njih 57,12 posto daje odgovor *u potpunosti je tako* na varijablu V16 „U našem razredu cijene se izgrađena socijalna umijeća pojedinaca (sposobnost suradnje i timskoga rada, tolerancija, uljudnost i ljubaznost, sposobnost svladavanja konflikta)". Odgovori dječaka na tu varijablu raspršeni su od potpunog slaganja do potpunog neslaganja, a zamjetan je veći postotak onih koji se ne mogu odlučiti.

Tablica 9. Tip škole i varijabla V27

V27						
Urbanost prebivališta	a	b	c	d	E	N
gradska	20	32	9	15	2	78
prigradska	25	23	9	15	6	78
Ukupno	45	55	18	30	8	156

Podaci u Tablici 9 i Tablici 12 pokazuju da je H4.b hipoteza potvrđena, a postavljena je u obliku "Ne očekuje se statistički značajna razlika u interkulturalnoj osjetljivosti s obzirom na urbanost prebivališta". Dakle, ne postoji statistički značajna razlika između urbanosti prebivališta i varijable V27 ($p = 0,402$).

Tablica 10. Opći uspjeh na kraju prošle školske godine i varijabla V32

V32						
Postignuće	a	b	c	d	e	N
dovoljan	0	0	0	1	0	1
dobar	43	6	6	0	1	56
vrlo dobar	44	8	3	1	1	57
odličan	32	7	2	0	1	42
Ukupno	119	21	11	2	3	156

Podaci u Tablici 10 i Tablici 12 pokazuju da ne postoji statistički značajna razlika između postignuća u školi i varijable V32 ($p = 0,137$). Odnosno, H5.a hipoteza nije verificirana i pokazuje da ne postoji statistički značajna razlika u interkulturalnoj osjetljivosti s obzirom na postignuće učenika u školi.

V2						
	a	b	c	d	E	N
Nepotpuna osnovna škola	0	3	0	0	0	3
Osnovna škola	5	6	1	3	3	18
Trogodišnja srednja škola	4	10	4	3	3	24
Četverogodišnja srednja škola	12	20	13	6	2	53
Viša	3	5	2	0	2	12
Visoka – VSS	7	7	4	3	1	22
Magisterij	0	1	4	0	1	6
Doktorat	2	8	3	1	1	15
Ne znam	2	8	3	1	1	15
ukupno	33	61	32	17	13	156
V10						
	a	b	c	d	e	N
Nepotpuna osnovna škola	2	0	0	0	1	3
Osnovna škola	5	7	3	6	2	23
Trogodišnja srednja škola	7	5	3	3	4	22
Četverogodišnja srednja škola	7	14	4	12	6	43
Viša	4	5	3	4	1	17
Visoka – VSS	2	6	6	8	3	25
Magisterij	3	1	0	3	0	7
Doktorat	1	1	0	1	0	3
Ne znam	2	6	1	3	1	13
Ukupno	33	45	20	40	18	156

Na temelju podataka u Tablici 10a, Tablici 10b i Tablici 12 može se zaključiti da ne postoji statistički značajna razlika između stupnja obrazovanja oca i varijable V2 ($p = 0,568$) te između stupnja obrazovanja majke i varijable V10 ($p = 0,908$). H5.b hipoteza nije potvrđena, a postavljena je u obliku "Očekuje se statistički značajna razlika u interkulturalnoj osjetljivosti s obzirom na stupanj obrazovanja roditelja".

Tablica 12. Hi-kvadrat test

Varijabla		Vrijednost	df	Statistička značajnost
V32	Hi-kvadrat	80,708 ^a	12	0,000
V16	Hi-kvadrat	6,985 ^a	4	0,137
V2	Hi-kvadrat	30,078 ^a	32	0,564
V10	Hi-kvadrat	24,926 ^a	32	0,809
V27	Hi-kvadrat	4,028 ^a	4	0,564

4.3.3. Povezanost razrednog ozračja i interkulturalnih odnosa

Tablica 13. Povezanost interkulturalnih odnosa i razrednog ozračja

Interkulturalni odnosi	varijable	Statistička značajnost	Razredno ozračje	varijable	Statistička značajnost
Interkulturalna osjetljivost	V16	0,037	Uključenost učenika pojedinca u razrednu zajednicu	V22	0,016
	V2	0,044		V1	0,032
	V10	0,009		V21	0,041
	V27	0,046		V38	0,037

Iz Tablice 13 vidljivo je sljedeće: učenici kojima je najvažnije da su dobri međuodnosi u razredu ujedno su i učenici koji ne vrijeđaju druge zbog nacionalne pripadnosti; učenici koji prave razliku između sebe i drugih ujedno su najčešće sami i za vrijeme pauze; učenici kojima kad rade i uče u nastavi više odgovara rad s onima koji imaju izgrađena individualna obilježja (empatičnost, pravednost, dosljednost, pouzdanost, brižljivost, savjesnost, spremnost za preuzimanje odgovornosti, sposobnost za kritiku i samokritiku, fleksibilnost) ujedno su oni koji se brinu jedni za druge – nema ruganja, ignoriranja i vrijeđanja; učenici kojima su učenici ne iskazuju razumijevanje zbog neuspjeha i nisu im spremni pomoći ujedno su oni koji se za vrijeme sata ne usude nešto reći zbog straha od ruganja; učenici koji u situaciji kad im neki učenik učini nešto loše prvo pokušavaju s njim razgovarati umjesto da ga odmah odbace ujedno su oni kojima je najvažnije da su dobri međuodnosi u razredu; učenici koji imaju kontakt gotovo sa svakim učenikom u razredu ujedno su i oni koji smatraju da prava i dužnosti trebaju biti ista za sve učenike u razredu; učenici koji cijene izgrađena socijalna umijeća suučenika (sposobnost suradnje i timskoga rada, toleranciju, uljudnost i ljubaznost, sposobnost svladavanja konflikta) ujedno su oni koji razumiju da mogu lako postati odbačeni ako ne postupaju onako kako razred misli da je najbolje; učenici na koje drugi malo obraćaju pozornost ujedno su učenici koji nemaju povjerenje prema onima koji su različiti od njih; učenici koji su stalno u svađi ujedno su oni koji imaju malo razumijevanja za osobne probleme drugih učenika te učenici koji smatraju da osobni interesi ne smiju biti ispred interesa razreda ujedno su oni koji dijele radost uspjeha drugih.

ZAKLJUČAK

Suvremene unutarnje migracije u Hrvatskoj donose nove vrijednosti, prioritete i odnose u suvremeno okruženje škole koje oblikuje njezin unutarnji život i rad, bilo da je riječ o tradicionalnim migracijskim tokovima od sredine XX.

stoljeća do danas (prvenstveno brdsko-planinskih, otočnih i ruralnih prostora prema glavnim središtima makroregija i djelomice općinskim centrima) ili o prisilnim migracijama (posljedice ratne agresije na Hrvatsku) tijekom 90-ih godina prošloga stoljeća. Dakle, škola se nalazi pred značajnim izazovima i zadaćama društva. Nužno je da ona prihvaća izazove i zadaće društva te da bude otvorena poštovanju i prihvaćenosti učenika različitoga kulturnog identiteta. Potrebno je permanentno raditi na stvaranju prihvatljive vizije razvoja, ustroja i unapređenja škole na način da ona bude stjecište različitih kultura.

Načini rada u odgojno-obrazovnom procesu (organizacija i vođenje) moraju s jedne strane biti temeljeni na razvoju učenikove interkulturalne osjetljivosti (jednom od temeljnih čimbenika interkulturalnih odnosa), a s druge strane usmjereni na stvaranje pretpostavki za uključenost učenika pojedinca u razrednu zajednicu. Drugim riječima, načini i procesi rada u razrednim zajednicama moraju pridonositi razvoju razredne kulture (međusobno razumijevanje, poštovanje, sporazumijevanje i ravnopravno surađivanje), temeljene na poznavanju i poštovanju drukčijih stilova života suučenika u razredu (vrijednosti, vjerovanja, norme, tradicije, običaji, stereotipi, ponašanja moje kulture, kulturni elementi suučenika kulturno drukčijih od mene – sličnosti i razlike) i na otvorenosti prema drugim kulturama i interkulturalnim vještinama, posebno vještinama komuniciranja i motivima kohezivnosti razreda.

Na osnovi provedene analize rezultata istraživanja povezanosti interkulturalnih odnosa i razrednog ozračja uzorka od 156 učenika osmog razreda iz jedne gradske i jedne prigradske osnovne škole moguće je izvesti sljedeće zaključke: pokazalo se da ne postoji statistički značajna razlika u uključenosti učenika pojedinca u razrednu zajednicu s obzirom na spol, na postignuće u školi, na stupanj obrazovanja roditelja i na urbanost prebivališta. Pokazalo se da postoji statistički značajna razlika u interkulturalnoj osjetljivosti s obzirom na spol ispitanika te da ne postoji statistički značajna razlika u interkulturalnoj osjetljivosti s obzirom na postignuće učenika u školi, na stupanj obrazovanja roditelja i na urbanost prebivališta. Dakle, istraživanje pokazuje da postupak uključivanja učenika pojedinca u razrednu zajednicu teče ujednačeno među spolovima, a teče ujednačeno i bez obzira na postignuće učenika u školi, stupanj obrazovanja njihovih roditelja te bez obzira na to žive li u gradu ili selu. No, čimbenik interkulturalna osjetljivost razlikuje učenike prema spolu. Primjerice, djevojčice, u odnosu na dječake, u većem postotku cijene izgrađena socijalna umijeća suučenika. Naime, njih 57,12 posto daje odgovor *u potpunosti je tako* na varijablu V16, "U našem razredu cijene se izgrađena socijalna umijeća pojedinaca (sposobnost suradnje i timsko-ga rada, tolerancija, uljudnost i ljubaznost, sposobnost svladavanja konflikta)". Odgovori dječaka na tu varijablu raspršeni su od potpunog slaganja do potpunog neslaganja, a zamjetan je veći postotak onih koji se ne mogu odlučiti. Razvoj uče-

ničke interkulturalne osjetljivosti teče ujednačeno s obzirom na njihovo postignuće u školi, na stupanj obrazovanja njihovih roditelja te na urbanost prebivališta.

LITERATURA

1. Bognar, L. i Matijević, M. (2002.): *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Bouillet, D. i Bijedić, M. (2007.): Rizična ponašanja učenika srednjih škola i doživljaj kvalitete razredno-nastavnog ozračja. *Odgojne znanosti*, br. 2, vol. 9, str. 271-289. Učiteljski fakultet sveučilišta u Zagrebu.
3. Bošnjak, B. (1997.): *Drugo lice škole*. Zagreb: Alinea.
4. Dreesmann, H. (1982.): *Unterrichtsklima*. Weinheim und Basel: Verlag.
5. Ennis, C. D. (1989.): et al., Educational climate in elective adult education: Shared decision making and communication patterns. *Adult Education Quarterly*, Volume 39, br. 2, str. 76-88.
6. Glasser, W. (2001.): *Svaki učenik može uspjeti*. Zagreb: Alinea.
7. Hrvatić, N. (2007.): Interkulturalna pedagogija: nove paradigme. u: Previšić, V. Šoljan, N.
8. Hrvatić, N. (ur.), Pedagoške kompetencije (vjero)učitelja, *Lada - časopis za promicanje religioznog odgoja i vrjednota kršćanske kulture*, (1846-2057): 2, str. 9-17.
9. Hrvatić, N., Piršl, E. (2007.): Interkulturalne kompetencije učitelja, U: Babić N. (ur.), *Kompetencije i kompetentnost učitelja* (str. 221-228): Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku – Učiteljski fakultet u Osijeku, Kherson State University Ukraine, Osijek.
10. Hrvatić, N. i Sablić, M. (2008.): Interkulturalne dimenzije nacionalnog kurikuluma. *Pedagogijska istraživanja* 2 (5): 197-208.
11. Jagić, S. (2006.): Interkulturalno-pedagoški čimbenici turizma, *Pedagogijska istraživanja*, 3 (1), str. 73-86.
12. Kyriacou, C. (1997.): *Temeljna nastavna umijeća*. Zagreb: Educa.
13. Matijević, M. (1994.): *Humor u nastavi*. Zagreb: UNA-MTV.
14. Oswald, F. i sur. (1989.): *Schulklima. Die Wirkungen der personlichen Beziehungen in der Schue* Wein: Universsitatsverlang.
15. Piršl, E. (2007.): Interkulturalna osjetljivost kao dio pedagoške kompetencije, u: Previšić, V., Šoljan, N. N. i Hrvatić, N. (ur.), *Pedagogija prema cjeloživotnom obrazovanju i društvu znanja*. Zagreb: Hrvatsko pedagoško društvo.
16. Previšić, V. (2004.): Interkulturalni stavovi hrvatskih srednjoškolaca. *Pedagogijska istraživanja*, 1 (1), 23-24.
17. Prtljaga, J. (2008.): Interkulturalizam i poučavanje engleskog jezika. *Pedagogijska istraživanja*, 5 (1), 72-80.
18. Remy, J. (1990.): *Immigrations and new pluralism- one confrotations of society*, Universitiy De Boeck Universite, Bruxelles, pp. 103-104.

19. Rey-von Allmen, M. (2004.): Towards an Intercultural Education, In: *Perspectives of Multiculturalism in Western and Transitional Countries*. Ed: Mesić, M. (ed), Filozofski fakultet u Zagrebu i Hrvatsko povjerenstvo za UNESCO.
20. Sprott, J. B. (2004.): The Development of Early Delinquency: Can Classroom and School Climates Make Difference? *Revue canadienne de criminologie et de justice penale*, izvor: <http://goliath.ecnext.com>

UDC: 37.013.43-053.66(047.31)

Original scientific article

Accepted: 15th of July 2010

Confirmed: 24th of October 2010

THE RELATION BETWEEN CLASSROOM ATMOSPHERE AND INTERCULTURAL SENSIBILITY

Marko JURČIĆ, Assistant Professor
Irena MATEŠIĆ, M.A. of Pedagogy

The University of Zagreb, The Faculty of Philosophy,
The Department of Pedagogy
e-mail address: mpustike@gmail.com

***Summary:** In complex and intertwined relations within a school students and their teachers, although on different levels, have an influence on the development of their classroom atmosphere and on their own intercultural relations. They create a condition for a pleasant and supporting classroom atmosphere on the basis of students' involvement in their homeroom, following the agreed homeroom rules and shared responsibility. Furthermore, they create their own conditions of intercultural relations through their knowledge and the development of knowledge acquisition on differences, classroom communication and intercultural sensibility. The work displays the research results of the relation between classroom atmosphere and intercultural sensibility. In that context the variable of student involvement in a homeroom is conceptually and terminologically defined as one of the key factors in intercultural relations. On the sample of 156 eight-graders it has been established that there are no statistically significant differences in students involvement due to their gender, school success, the level of their parents' education and urban place of residence*

***Key words:** classroom atmosphere, intercultural sensibility, student, teacher, school*
